

ШКОЛСКИ ГЛАСНИК

ЛИСТ ЗА ШКОЛУ И УЧИТЕЉЕ

ОРГАН СРПСКОГ НАРОДНОГ УЧИТЕЉСТВА У КАРЛОВАЧКОЈ МИТРОПОЛИЈИ

Бр. 8.

У Новом Саду, 30. априла 1911.

Год. IV.

САДРЖАЈ: Састанак Сабора. — Физичко растење и доба адолесценције. — О могућности систематског васпитања. — Постанак „Шк. Уредбе“ од 1872. год. — Поводом нацрта за нову Школ. Уредбу. — Педагошки преглед: Основна школа у Русији. — Учитељство: Скупштина српских и хрватских учитеља у Загребу. — Из школског круга: Седница темишварског ереског учит. збора. — Из праксе: Како сам учио једног аналафету. — Преглед књига: Одговор др. П. Радосављевићу, од П. Терзиног. — Белешке. —

Састанак Сабора.

Српски народни црквени Сабор састао се у Ср. Карловцима 2. (15.) маја о. г. За ово заседање саборско одређен је рад на уређењу наше црквене и школске самоуправе.

Нас, школске људе, у толико више интересује рад овога сабора, што у њему треба да се приступи реформисању школског уређења, како би се настави за народ дао стварнији правац и темељнији ослонац за њено извођење. Уз то да се учитељима побољша положај и материјално стање.

Реакционари виде у томе баука и драже свет и против нас учитеља и против школе. Тако некултурне појаве су јадна сведоштва у првом реду по те реакционаре, а затим по све оне чланове нашег народа, који тој бесомучној хајци дају неку ма и мању вредност.

Како ће се развити рад овога сабора то се не може унапред знати, као што се ни до сад није знало код рада пређашњих сабора. У томе, на жалост садашњег просветног доба, не одлучују просветне потребе, него често баш они мотиви, који су непријатељи просвети. Кад то знамо из некуства, онда је природно да све учитељство живо чека, да ли ће и школска ствар доћи на сабору у посао, јер томе је већ крајње време.

Нацрт Школске Уредбе који је био пред целокупним учитељством, а затим пред Школским Саветом редигован је

коначно у седници Школ. Савета од 7. 8. и 9. марта о. г. Важније начелне основе у нацрту, које исповеда све српско учитељство у Митрополији прихватио је и Школ. Савет и подноси их Сабору преко саборског одбора. Но „Застава“, орган т. зв. радикалне странке шири гласове, да ће саборски одбор редиговати по нека места у нацрту и изоставити најглавније захтеве учитељске. То додуше не би смело бити, јер то онда није поднесак Школског Савета, али би то добро дошло посланицима т. зв. радикалне странке. То би била њихова топла жеља, да се тако на лак начин извуку у Сабору, да не морају отворено изјавити како мисле н. пр. о појачкој дужности учитељској, јер они већ сад подмећу, да је члан Шк. Савета, учитељ Ђ. Михајловић, рекао учитељима, да ће се и на даље морати појати.

Из тога се види да би то њихова скромна жеља била, јер нама је познато да тај члан Шк. Савета, није то могао рећи из простог разлога, што је Школ. Савет унео у нацрт Школ. Уредбе овај § 90.:

„Учитељ је дужан са својим ученицима полазити јавна богослужења, али није обавезан ни уз награду вршити појачку дужност, међутим може вршити ову дужност само на јавним богослужењима педељом и празником уз награду према погодби са црквеном општином.

§ 91. Сви учитељи имају надаље вршити појачку дужност у цркви као и до сада за две године од дана ступања у живот ове уредбе; за то време дужне су црквене општине постарати се за црквеног појца.“

Ми сумњамо да је и сâм писац „Заставиних“ измишљотина уверен у оно што пише, али њега плаћају за те виртуозности и он то мора да ради. Ми му не завидимо на такој „витешкој“ служби, јер и за то се тражи „нарочити“ образ.

Учитељство чека да нацрт Школске Уредбе изађе онако пред Сабор, како га је коначно редиговао Школски Савет у поменутој седници, а затим чека рад сабора у том уверењу, да су подвале радикалне странке сувише провидне, а да би могле изазвати у свесних саборских посланика надлицитирање радикалске демагогије.

Крајње је време да се захтеви учитељски испуне, а како ће се то извести, то је ствар Сабора.

Но учитељство држи, да такав један минимум учитељских захтева у корист положаја и напретка школе и учитељства, не само да је безусловна прѣка потреба по наш даљи народни развитак, него се учитељство нада, да ће посланици стати на још слободоумније становиште, те школи и њеним просветним радницима дати још шире поље за успешан напредни рад, јер те су слободе јака полуга да се наш народни просветни живот крене напред. Сваки који схваћа сав тај рад на реформисању наших школских прилика и учитељског положаја, као неко *учитељско питање*, мисли ситничарски, јер то није питање учитељско, није сталешко, него је то наше опште *просветно питање*.

Просветна питања могу бити ућуткана овда, онда, али ће она све јаче и бујније поново излазити на површину, и никакво ућуткивање неће их моћи претрпати. А они народни представници, који завремена увиде значај од правилног решења просветног питања, задужиће свој народ на сва времена, јер ће створити могућност, да они редови нашег народа који још у мраку живе, изађу на чисто и јасно поље светле будућности.

М.

Физичко растење и доба адолесценције.

Dr. phil. Паја Радосављевић, фелд педагошког факултета у Њујорку.

III.

Вештачко хранење у добу инфанције и у каснијем животу трошење пекарског хлеба од стране сиротиње, хране, која је више него ли начињена за прођу за употребу, и инадекватно одевање сиротиње — све су то проминентни узроци застојаног растења, које се не може много контролисати без побуђења грађанског осећаја и искреног родољубља.

Па и у богатијим породицама обично није боље, јер се детету тако често пута дозвољава да одабере више ону храну, која му се највише свиђа, него ли ону која се ставља пред њега. Учитељ би у овом испитивању требао увек да обрати своју пажњу на прошла испитивања здравља ђака, које је на почетку године добио да подучава.

Историја детета у опће је важна. Позната је ствар да у првих пет година детињег живота болест и жар и пали. Према извештајима немачке царевине (од 1892. године), скоро 23% смрти за ту годину беху деца испод једне године, а у Саксонској тај је постотак скочио до 30. Максимум отпорне моћи за болести пронађен је, да лежи између шесте и дванаесте године. С тага се постотци смрти тако не јављају за време школског доба, но, траг тих болести огледа се у великом броју дефективне чулне моћи и претераног или слабог сензитивног осетног живчаног развића. То се особито огледа у ранијим годинама школског живота.

Варошко дете, са својим брзим вицом и прераном мудрошћу, пример је претераног надражења. Ми се често пута варамо држећи га да је неколико година млађе него што је у истину. Варошко је дете увек ниже, док је сељачко дете, које можда и теже ради и теже је радило, спасено од сличног застоја у висини услед својих обичних суперијорних услова за храњење и слободе од

напрезања. Варошка маза и лени, троми сељачки дечак подједнако пате од слабог надражења.

По срећи, модерне методе и проучавање деце дошле су до опћије увиђавности за неопходност активности, како у духовном тако и у физичком развићу. Америка, у којој се највише проучавају деца и ђаци, и која се с правом назива колевка педологије, већ од две-три деценије применила је у своје ниже и више основне народне школе резултате научног испитивања. Мене просто задивљава америкаанско народно просвећивање. Деца су у њиховим школама као и на дому (што је врло главна ствар) ослобођена оног вештачког напрезања, што наше ђаке чини да су тако малосвесни, алчаци подли и нервозни.

Др. Холмс обраћа нарочиту пажњу последњој тачци у својој листини узрока опструкције за физичко растење, наиме невременим, неумесном тешком раду. Он показује, *прво*, да се с децом не поступа економски, *друго*, да она раде оно, што практички не вреди ни „по луле дувана“ и *треће*, да на длаку држање наставних часова брзо исцрпљује виталне силе, чини застој у растењу и убија у појам дух и савесност.

Истину овога потврдиће сваки учитељ, који има посла с децом оваке багре. Др. Холмс тврди, да је радничко дете по свој прилици најгрознија интерференција детињег раста изван слабог храњења, од које ће једном патити будућа генерација. Његова конклузија треба да је сваком васпитачу дубоко урезана у срце: „Живот, који је слободан од жеље, бриге и тешког рада неопходан је за духовно и физичко развиће детета; и пошто се физички стас пре деветнајсте или двадесете године живота не завршава потпуно, то би требало да ниједно дете до деветнајсте или двадесете године младости не зна шта је то тешки рад.“ А како је то у нас? Како су јадни наши средњешколци а особито приправници! За мог учитељевања на сомборским учитељским школама од њих 107 приправника (да не спомињем тако исто бедне и јадне незантићене приправнице),

беху 41 туберкулозни (19 их је бацало и крв!) 39 патило је од перижодичне главобоље, (један је и формално полудио), 28 беху жртве несанице, ал' што да ређам ове различите болести, које сам помно и с поверењем својих ђака водио — укратко речено: *од њих 107 не беше ниједног здравог*. И још се онако јадници морадоше патити глађу, лошим станом, осветљењем, школеким прибором, кубуром око тихог и мирног учења, бубањем ствари, које немају никакву вредност, нити ће им икад у животу доћи*). Не, у нас, као и у браће Хрвата, Словенаца и Бугара ђаци су велики патници. Погледајте их само а особито учит. приправнике, који су и иначе мање више доживели разна прикљученија док не ступише на праг препарандије: згурени бледи као исушени лимунови, не можеш им ухватити чврета погледа, сметени, тајанствени, клонули или ексцентрични, перверзни, сервилни — неспособни за велики и свети рад српског народног учитеља. Ја их добро разумем и жалим их као своје најрођеније, тим више, што то није њихово дело, већ средине, у којој се крећу, садањег изопаченог васпитног система и нехаја оних, који их образују. Ал оставимо ово сад — пођимо даље, јер повређене ране двапут више боле.

III.

Важност нашег мерења растења није просто интересантна ствар, у колико истражујемо узроке, већ се оно повећава и фактом, да се скоро сви ови узроци могу отклонити. Инадекватна храна и за радничко дете може се и мора спречити бољим социјалним приликама; они, који се интересују и љубе своју омладину (коју називају и „узданицом неба и земљи, ал' то су најжалост пусте рече,“ као и речи наших „литерарних“ патријота) морају форсирати да друштво притекне у помоћ њиховој бољој реорганизацији.

Сметње, које чини болест морају се парализати појачаним васпитањем у правцу хигијене, и школеки лекари требали

*) У најновије време те су се невоље донекле ублажиле, а нарочито самарјанским сјецем тамошње срп. добротворне женске задруге, задруге која в-ше „србује“ него за сва тамошња мушка и женска деца.

би да спречавају, а не да лече болести; они треба да ђаке испитују кад су здрави, а не кад су већ једном ногом у гробу. Кад је већ у злу навику прешло, да наш народ зове доктора кад му треба поп, онда барем у школи треба лечити ту злу и штетну навику.

Вештачко напрезање може се скоро посве сузбити са професионалним образовањем учитеља, док се претерано или слабо надражење средине дечије може поправити само опћим васпитањем и просвећењем човека, који ће знати, који су неопходни услови за уживање дечијег права у слободи развића.

Да би учитељ и родитељ могао испунити своју дужност у брисању опструкција у растењу детета, у првом је реду неопходно да знаде, где оне постоје. То захтева знање о нормалној висини, тежини и обиму прсију за детиње доба, а онда је неопходно да знаде детиње актуалне мере. С тога се мерење састоји просто у детерминисању висине, тежине и обима прсију, што онда треба сравнити са нормалним вредностима. Онде где су деца мања испод те нормалне или просечне вредности, треба потражити узроке. Класификација, коју мало час поменуемо може при том добро послужити као руковођ. И ако је могуће те би узроке требало отклонити пре него што се јаве перманентни или озбиљни поремећаји.

Таблице под бројем 1., 2., 3., и 4., удешене као нормалне за висину, тежину, обим прсију и средње разилажење од нормалне вредности у висини и обиму прсију, представљају растење деце у различитим деловима Сједињених Држава. Ја их за то изнашам, јер су она досад најауторитативнија.

Таблица 1. показује просечну америчанску висину, коју је математички израдио Њујоршки антрополог универзитетски проф. *Др. Франц Боас*, на темељу података од 45.151 дечака и 43.298 девојчица из Бостона, Сент Луиса, Милвокеа, Вурцестра, Торонта (Канада) и Окланда (Калифорнија). Ова таблица уједно износи и апсолутне и процентуалне годишње прирасте истих вредности.

Таблица 1. (за висину).

Редни број	Апроксимативно просечно доба	Број проматрања	ДЕЧАЦИ		Број проматрања	ДЕВОЈЧИЦЕ	
			Просечност за сваку годину (Инчи)	Апсолутни годишњи прираст (Инчи)		Просечност за сваку годину (Инчи)	Апсолутни годишњи прираст (Инчи)
1	5 год.	1535	41.7	2.2	1260	41.3	2.0
2	61/2 "	3975	43.9	2.1	3618	43.3	2.4
3	71/2 "	5379	46.0	2.8	4913	45.7	2.0
4	81/2 "	4888	48.8	1.2	5289	47.7	4.4
5	91/2 "	5531	50.0	1.9	5132	49.7	2.0
6	101/2 "	5151	51.9	1.7	4827	51.7	2.1
7	111/2 "	4759	53.6	1.8	4507	53.8	2.3
8	121/2 "	4205	55.4	2.1	4187	56.7	2.4
9	131/2 "	3573	57.5	2.5	3411	58.5	1.9
10	141/2 "	2518	60.0	2.9	2537	60.4	1.2
11	151/2 "	1481	62.9	2.0	1656	61.6	0.6
12	161/2 "	753	64.9	1.6	1171	62.2	0.5
13	171/2 "	429	66.5	0.9	790	62.7	—
14	181/2 "	229	67.4	—	—	—	—

Таблица 2. показује просечну америчанску тежину, која је математички израчуната на темељу података око 68.000 деце у Бостону, Сент Луису и Милвокеу; она уједно показује и апсолутни и процентуални годишњи прираст исте вредности:

Таблица 2. (за тежину).

Редни број	Доба у годинама	Број проматрања	ДЕЧАЦИ		Број проматрања	ДЕВОЈЧИЦА	
			Просечност за свако доба (Фунте)	Апсолутни годишњи прираст (Фунте)		Просечност за свако доба (Фунте)	Апсолутни годишњи прираст (Фунте)
1	61/2 год.	452	47.7	4.3	434	47.7	9.9
2	71/2 "	495	54.5	5.0	525	52.5	10.0
3	81/2 "	545	59.6	5.1	574	57.4	9.3
4	91/2 "	654	65.4	5.8	629	62.9	9.6
5	101/2 "	707	70.7	5.3	695	69.5	10.5
6	111/2 "	799	79.9	6.2	787	78.7	13.2
7	121/2 "	848	84.8	7.9	887	88.7	12.7
8	131/2 "	952	95.2	10.4	983	98.3	10.3
9	141/2 "	1074	107.4	12.2	1067	106.7	8.7
10	151/2 "	1210	121.0	13.6	1123	112.3	12.3
11	161/2 "	—	—	—	1067	106.7	12.8
12	171/2 "	—	—	—	1154	115.4	12.7
13	181/2 "	—	—	—	1149	114.9	11.9

Таблица 3. (за обим преију).

Редни број	Апроксимативно средње доба	Број проматрања	Просечности за сваку годину (Инчи)	Апсолутни годиш- њи прираст (Инчи)	Постотак годиш- њег прираста	Број проматрања	Просечности за сваку годину (Инчи)	Апсолутни годиш- њи прираст (Инчи)	Постотак годиш- њег прираста
1	6 год.	677	23.24	0.63	2.7	741	22.97	0.44	1.9
2	7 "	1708	23.87	0.61	2.6	1631	23.41	0.53	2.3
3	8 "	2095	24.48	0.68	2.8	2040	23.94	0.67	2.8
4	9 "	2120	25.16	0.87	2.6	1966	24.61	0.20	0.8
5	10 "	1997	25.80	1.03	2.5	1893	24.81	1.11	4.5
6	11 "	1732	26.47	1.16	2.3	1654	25.92	0.97	3.8
7	12 "	1565	27.67	1.22	2.1	1624	26.89	1.18	4.3
8	13 "	1228	27.80	1.41	2.0	1313	28.07	1.44	3.6
9	14 "	925	28.85	1.48	1.9	1020	28.79	1.72	4.0
10	15 "	498	30.14	1.65	1.8	659	30.23	1.81	2.7
11	16 "	205	31.19	1.24	1.6	397	31.04	0.61	2.0
12	17 "	80	32.04	1.16	1.5	206	31.65	0.02	0.1
13	18 "	31	33.27	—	—	162	31.67	—	—
14	19 "	82	—	—	—	82	31.14	—	—
15	20 "	66	—	—	—	66	31.71	—	—

Таблица 4. (за разликање у висини и обиму преију).

Редни број	Разликање у висини		Разликање у обиму преију	
	Децени	Број проматрања	Децени	Број проматрања
1	1.34	709	0.87	741
2	1.42	1791	0.94	1631
3	1.53	2223	0.92	2040
4	1.48	2205	0.99	1966
5	1.57	2087	0.87	1893
6	1.67	1819	1.03	1654
7	1.76	1732	1.16	1624
8	1.96	1322	1.22	1313
9	2.20	1085	1.41	1020
10	2.49	680	1.48	659
11	2.31	420	1.65	397
12	2.02	206	1.24	205
13	1.96	85	1.16	80
14	—	85	—	31
15	—	79	—	82
16	—	—	—	162
17	—	—	—	206
18	—	—	—	397
19	—	—	—	659
20	—	—	—	1020

Таблица 3. показује просечни обим преију по средини између експирације за свако доба, одабрано из елаборатних

таблица, које је начинио *Др. В. Т. Портер* на 30.000 сентлујске деце; она уједно показује и апсолутни годишњи прираст и постотак годишњег прираста:

Таблица 4. показује могуће разликање од средње висине и обима преију што је *Др. Портер* добио на 30.000 ђака из Сент Лујса:

Ове просечне вредности начињене су према броју ђака, на којима су добивени подаци у свакој поменутој вароши. Вредности су означене у инчима (инч од прилике 2.5 цм.) и фунтама (фунта 453.59 грама). Обим преију тако је добивен, да се обим преију у потпуној инспирацији (удисању) додао обиму преију у потпуној експирацији (издисању) и онда се тај збир поделио са 2. У 2. табlici *Бодих**¹⁾ износи извештаје за 24.500 деце из Бостона; *Портер*²⁾ за 35.400 ђака из Сент Лујса и *Пекехам*³⁾ за 9.600 ђака из Милвокеа.

(Наставиће се).

О могућности систематског васпитања.

— Dr. Imre Sándor. —

III.

Школа.

На дете основне школе спољашњи свет конфузно још доста слабо утиче, ако породица и школа знају и хоће да одговоре своме опредељењу, позиву. Младић доцније све више и више опажа у свету, и што сам опажа, интересантније му је, примамљивије од онога, што му се показује. Исто тако је и с оним, што није читао из школских књига, није чуо од учитеља, родитеља својих. Све што се разликује од навикнутога, дакле обичнога, још више ако је с тим у противности, обично живље, јаче интересовање побуђује. Довољно је познато све оно, што на овом месту треба да се у обзир узме: позориште, новине, улица, друштва,

* Dr. H. Bowditch, Growth of Children (Report of Board of Health of Massachusetts VIII. св., 1877.)

** Dr. W. T. Porter Physical Basis of Precocity or Dullness (Transactions of Academy of Science of St. Louis, VI св., 161. стр.)

** G. W. Peckham, The Growth of Children (Report of Wisconsin Board of Health, стр. 28—73).

дечији балови и стотина других ствари, од којих би вредно било сваку поједину разглобити, пошто је њихов утицај на душевни живот веома снажан а често и сложен. Овде то наравно не можемо учинити, али указујем на то, како позориште проблематичне појмове ствара у детету о животу показујући им модерне слике (bioskop), а рубрика вести у новинама и белетистрични им део како упропашћује свако тихо и подједнако душевно развијање. Веома ме привлачи, да овде разложим ону улогу, коју приписујем политичном животу на развитак моралног и интелектуалног живота данашњег нараштаја, и онај опасан утицај, који чине дневни листови а без свога знања. Али сâм предмет на овом ступњу захтева само једно начелно решење. Т. ј. то, да сви ти изван школски и изван породични чиниоци могу при васпитању да корисно суделују, шта више васпитању које заиста спрема за живот нужни елементи могу да буду у том случају, ако породица уме да буде међу њима водљом, а ако не она, онда школа. Не смемо међутим прећутати, да је то вођење врло ретко. А штогод је млиставије, тим брже околина осваја себи васпитаника, и тиме је крај систематском, по плану извођеном васпитању, чији је циљ истина да упознаје са животом, али бадава седи кочијаш на боку, кад су му коњи истргли кајасе из руку! Није немогуће, да се у младићу који свашта види и аперципира развије критичка наклоност, те самоваспитање у њему постаје снажним. То је велика срећа, и тад се немамо чега бојати; али ако се расплини сваки утицај систематског васпитања и уместо њега душа младићева постане игром следе случајности, шта онда!? Колико ли је пак чест тај случај!

Пошто интересовање за околину постаје постепено све јаче и јаче и на све шири круг се распростире, и оне нехотичне и несвесне васпитне силе све већма јачају, а породица је само ретко кадра да се с њима успешно бори: то задатак средње школе треба да гледамо у томе, да своје васпитанике васпита на правилно пресуђивање свих тих околности. Нека

не искључи никога од света, нека ништа не затаји, него нека тако делује, да јој се ученици знају наћи на разним стазама које им се буду указивале. Постигли ће то ако се не задовољи само са својим дивним позивом развијања разума, него ако то споји са развијањем не мање лепих врлина честољубља и самопознања. Средња школа одговориће свом васпитном задатку тада, ако јој се васпитаници не ослободе сами испод њеног турског васпитања, него ако то ослобађање наступи као напред истакнути резултат шк. васпитања. Међутим то би само тако могуће било, кад би они спољашњи, васпитачи у власти школе били. Морамо признати, да ствар обрнуто стоји; данас школа не може се мерити са снагом њиховом. Факат је то, да двојици по позиву васпитних фактора, породице и школе данашњи рад није непрестано грађење, него — ако једно — друго и не узнемирује — јесте бесконачно борење и сва снага им се троши на слабљењу трећег васпитног утицаја. Ако је борба нарочито истрајна и школа у њој не малакше, може већ да се и победи нада, али тада долазе једне ферије и на крају њих отпочиње борба изнова — са не већом надом.

Кад говоримо о борби школе и околину треба сужено разумети, она се не протеже на сваког чиниоца појма школиног, него значи само учитеље. Изван тих а унутри у школи морамо све убројати ка моћној, неодговорној васпитној групи, нарочито пак заједници коншкола, чија је васпитна моћ беспримерно јака. У основној школи тај елемент не броји много, јер нејако доба дечије и природа самог рада основне школе, олакшава лични утицај учитељев и не потпомаже развијање ког другог чиниоца у школи. Средња школа је у том погледу друго, и ту већ јако морамо у обзир узети заједницу ученика и васпитни утицај који се у њој скрива. Због тога не уме средња школа да се ослободи, еманципира од утицаја околине, пошто разноврсност ученика доноси собом у школу скоро све друштвене појаве, а опћењем са спољашњим светом добија стално но-

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ве хране ова или друга која особина ученичка, коју би школа волела другачијом да учини. Није дакле реч само о томе, да деца живе изван школе у атмосфери која обара свесно васпитавање него чисто осећамо, да то обузима и учитеље унутри у школи.

Нисам казао ништа ново ни са тим, јер сваки мисаон учитељ и тако знаде то. Али кад је реч о могућности систематског васпитања, ту знатну сметњу његову не могах прећутати, иако је већ позната. Рад учитељев не може бити успешан, ако са том тешкоћом није на чисто. Тешко да сам само ја опазио, да речи и пример мој често нема стога жељеног утицаја, што их спрече речи и пример овог или оног ученика мог. Годинама сам баш с том мишљу пратио ученика једног разреда, и на крају сам већ тачно знао, из које скамије, од којег ученика могу очекивати потпомагање своје у моме раду, а где ћу наићи не само на сметњу, већ баш на правог супарника. Из таковог посматрања бива многи час горак, и тешка је судбина почетног учитеља, док не разуме, да ученике не гледа само као ђаке, него као веома снажне васпитне чиниоце, који се у систематско васпитање често, иако не увек намерно, уплећу. Може ли се утицај тога да израчуна? Можемо ли знати, шта се догађа у душама, како се љуља онајвише ученика под оним осећајима, које им стварају противни утицаји добивени од учитеља и од ког са другог свог?!

Мало праксе и познавање тог факта доста је, да учитељ упозна те који се колебају и да знаде свој утицај снажити оним начином, који се примењује према индивидуама. И тада још колико пута се преваримо! Чисто би већ веровали, да имамо разред (не сваког члана његова, али већи део) у нашој васпитној власти да нас је он упознао и да нас поштује, јер води у поступању нашем сушту свесност и ваљаност власти, већ се радујемо, што можемо да гледимо по својим стопама — и тада долази у разред по једно страном дете, кадгод и више њих, биће да је нешто старије, лепше

се одева, идући са школе на школу много је искусило и тиме ето леда на учитељевом усеву. Не уништује све, али му траг остаје скоро на свему, пошто тако ново дошавши ђаци ретко кад да се претопе у разред, пре се овај према њима развија. Много би о томе причати знао сваки средњошколски учитељ, и штета, да један од другог о томе једва што и чујемо. Видели бисмо, да су други сретнији, јер не само да су знали да спрече рђави утицај појединих ђака, него су знали свој разред према свему да очувају; или су можда видели, да наше прилике нису још најгоре, јер гле, у овој и оној школи околности не дају учитељу ни толико моралног успеха, колико нама. Такве и сличне појаве на унутарњем животу школином открију најозбиљније препреке систематског васпитања, показују оне конце, кроз које се увлаче у живот средње школе карактеристичне црте околине, јавног живота, а које су међутим васпитању на сметњи. Колико је потребио искуства зато, да се човек најзад осети јаким на положеном му поверењу у његову малену снагу! И то поверење и онда се односи на васпитање само једног разреда, пошто је та снага веома различита, и у једном човеку се мења с временом, као што ни васпитни утицај ученика није једнак, него зависи осим учитељеве снаге и од саставних делова разреда.

Рецимо међутим, да у самом разреду учитељи немају разлога да се озбиљно туже, да дотични разред заиста свесно знају да воде ка циљу. Колико пута се опет догоди, да наједанпут спонадне разред нешто страном, појави се неки необичан глас и необичан такт. Многом — многом таквом приликом разредни старшина немирно тражи начина да то протумачи, но у разреду не може да га нађе. Тада је обично који други разред извором, па често и није који виши разред, од кога нама непријатни и нежељени тон пређе међу наше ученике. Заједничко бивање појединих разреда на ходнику, дворишту, друштвима изобилно ствара кадкад тако јаке конце тог утицаја, да систематско вођење појединих

разреда тешким постаје. Или помислимо на заједничко становање ученика. У таквом заводу (интернат, алумнеум) не васпитавају само наставници који надзиравају, него се ученици узајамно васпитају, но не по плану и духу Песталоцијевом. Знамо за жалосне последице које потичу из тога, и заједничко становање ученика не можемо назвати непријатељем систематског васпитања само зато, што не смемо претпоставити, да су такви заједнички станови и онда штетни и немоћни, када стоје под руководством потпуно доследних педагога који васпитавање систематски обављају. Каква је могућност школског васпитања онде, где велики део ђака станује по изнајмљеним собама а без надзора!?

(Наставиће се).

Постанак „Школске Уредбе“ од 1872. год.

— Прилог раду српске омладине на просветном пољу. —

Реч пред отварање новог школског закона.

IV.

Посланик **Кречаревић** примећује на исправак посланика Ђурђевића, да се историја српске књижевности не може у основној школи предавати, пошто је то позамашан предмет, а малим се деца хаснити неће.

Посланик **Васа Ђурђевић** одговара посланику Кречаревићу, да је баш нужно, да дете добије бар преглед о својој књижевности, а књижевност се неће опширно предавати.

Прота **Бранковић** почем није нико против његовог предлога говорио немисли га ни бранити, него примећује само Сандићу, да државна власт наређује законом, да се права и дужности грађана у школама уче, и прети да ће у противном случају увести комуналне школе. Примећује такођер и дру Павловићу, да се отачаственица мора учити.

Посланик **Сандић** усваја предлог проте Бранковића, што се тиче словенског читања с разумевањем јер вели, да је нужно словенско читање.

Доказује потребу, да се историја српске књижевности учи, пошто ће дете бар појам добити о Доситеју, Вуку и другима.

Одговара дру Павловићу да није нужно право и дужности грађана и вели: „да смо ми у српској држави, неби био противан, и да су та права на словенском или српском темељу основана али немогу допустити, да

Србин учи устав Бахов и Шмерлингов (вика: на ствар). Ми имамо толико јуриста, па коме устреба наћи ће браниоца.“ Вели Бранковићу да влада много штошта прети, али људи, који имају своју аутономију, не плаше се претње. Препоручује поново свој исправак.

Др. Павловић, у своју обрачу против Бранковића говори, да он није против отачаственице, него само да се назив промене. Сандићу вели, да се ми не смемо туђити, јер смо и ми грађани у Угарској и ми имамо права и удела у Угарској.

Посланик **Божидар Вујић**: Пошто се против његовог исправка није говорило, одустаје одговара.

Известилац **Ст. Поповић** радује се што сви исправци смерају, да начине од српске нар. школе оно, што треба да буде, само ваља имати на уму, шта је школа. Оп ште, да основна школа развије ум дечији, и да у њој веје народан дух. Према томе треба удесити и предмете: законодавство треба да означи основе, на којима мисли, да ће се целъ постићи. Оно обележава круг у ком мисли, да ће се целъ постићи, али како ће се постићи, то оно одредити неможе, то је ствар школског савета у ком седе људи стручњаци. Приступа на разне исправке и вели да ће се историја српске књижевности морати поред језика и историје српске предавати.

За словенско читање држи, да треба да се поред српског језика узме; и она власт, која буде одређивала учевни план, неможе а да не одреди словенско читање са разумевањем. Прима исправак дра Ст. Павловића у 4 тачци: „Отачаственица и повестница српског народа.“ За геометриско обликословље вели, да је нужно, пошто се тиме дете на правилност побуђује. Приваћа исправак Ђурђевићев, да се негује свиларство и пчеларство, како ће се пак о том предавати, то је ствар стручњака. Према значењу своје прима исправак дра Павловића и Ђурђевића и по распореду држи, да ће школа моћи свој задатак вршити. Што се српског језика са ћирилицом и латиницом тиче, држи, да школа у општини и коју уређује срп. нар. сабор, неможе други језик до српски имати. Препоручује славном сабору предлог школског одбора.

Др. Суботић предлаже, да се гласа на поједине алинеје. (Прима се.)

Председник ставља на гласање прву алинеју (прима се) на онда другу (прима се уз допуну проте Бранковића за словенско читање и разумевање.) По том четврту, која се са исправком дра Павловића „Отачаственица и повестница срп. народа“ прима.

Посланик **Сандић** вели, да се на његов исправак није гласало.

Др. Суботић предлаже, да се ради умрења г. Сандића гласа и на његове исправке.

Др. Касапиновић обавешћује Сандића, да је његов исправак при гласању пропао.

Ставља се на гласање 5. алинеа (прима се) затим 6. (прима се) после 7. (прима се).

Парох **Анђелић** тужи се на перовође, што непријављују исправка.

Др. Касапиновић одговара пароху Анђелићу, да их сами исправљачи требају пријављивати, јер перовође и онако имају много посла.

Ставља се на гласање 8. тачка (прима се) затим 9. (прима се са Ђурђевићевим додатком, да се свиларство и челарство негује). Ставља се на гласање 10. тачка (прима се). Једанајеста (прима се). Долази дванајеста тачка.

Известилац **Ст. Поповић** прихваћа исправак Сандића, да је и за женску децу нужна гимнастика.

Др. Суботић, предлаже почем је известилац усвојио исправак посланика Сандића, да се овако штитизира „Обична гимнастика за све и војничка за дечаке“ (прима се). Долази на гласање 13. тачка (прима се).

Известилац **Ст. Поповић** чита 19. § који овако гласи: „Главна управа срп. нар. школа, пошто саслуша мњење учитељских зборовна, зборовна учитељских школа, окружних школских одбора, издаће учевни план, распоређење наставних течаја у разреде на једног или више учитеља, означиће број и каквоћу учевних књига и наставних средстава.“

Посланик **Сандић** поднаша овај исправак: „Учевни план састављају учитељи и подносе школској управи на потврђење.“

Разлаже, шта је учевни план, говори, како немамо у тој струци доста стручњака, него имамо доста ваљаних учитеља, а биће их још више, па зато му је већа слобода у томе, да учитељи сами на слободи састављају план, или још слободније, да на те зборове дође ко хоће; и тај план да се поднесе главној школској власти на потврду.

Прота **Бранковић** мисли, да сумња Сандићева одпада, почем школска власт има пре тога да саслуша мњења учитеља.

Др. Касапиновић да је Сандић ово боље проучио, видио би, да је то, што предлаже, практично немогуће.

Посланик **Сандић** (жагор, гласајмо) одбија од себе ту поуку (жагор, гласајмо!) Ограђује се, да није добро проучио. Он одобрава предлог школског одбора, али вели, учитељски зборови већ постоје, а главна управа ће се тек одредити. (Гласајмо)

Посланик **Ст. Поповић** (гласајмо) недам се ја ућуткати јер би изгледало, да сабор одбацује либерално начело г. Сандића.

Немогу прихватити Сандићева предлога зато, што наше учитељство — и ако их има ваљаних — нема толико практичног знања а и тамо, где хиљадама ваљаних учитеља има,

опет управа израђује учевни план. На пример у цришком кантону у швајцарској учитељи ће се према плану учевном моћи јавно изразити, а школска управа мора се освртати на јавно мњење.

На гласању прима се § 19. по редакцији школског одбора.

Известилац шк. одбора **Ст. Поповић** чита 20 §., који овако гласи: „По том општем учевном плану зготовиће месни школски одбор, односно месни учитељски збор пре почетка сва шк. године распоред предавања у својој школи, у ком ће јасно означити, којим редом, у који школски дан, у сваки школски час, шта послују учитељи и ученици и поднеће тај распоред пре почетка сваке школске године шк. управи; не учини ли ова никаква приговора, сматраће га месни школски одбор, односно месни учитељски збор, за добар и одпочеће по њему предавање.“

Др. Касапиновић поднаша исправак саборског одбора, по коме треба уместо: „месни школски одбор“ односно „месни школски збор“, а где овога нема „месни школски одбор.“ Он држи, где има већ месни учитељски збор, ту треба у првој линији ту ствар њему оставити. Друго да се место: поднеће тај распоред пре почетка сваке школске године“ метне: „поднеће тај распоред на четири недеље пре почетка школске године.“ јер држи да је свакако нужно одредити рок и то зато да може и управа школска своје приметбе учинити.

Посланик **Васа Ђурђевић** предлаже, да се свај параграф изостави, јер је, вели, сувишан а њиме се вежу учитељу руке, јер би он био обвезан по том плану целе године предавати и могу се десити околности, да он по плану дужности вршити не може.

Известилац **Ст. В. Поповић** доказује потребу тог параграфа и усваја предлог саб. одбора.

На гласању прима се § 20. школског одбора са исправком саборског.

Известилац одбора **Ст. В. Поповић** чита 21. § који овако гласи: „Наставни метод има се свуда прилагодити годинама и степену развитка, на ком су ученици, те постепеним напредовањем у појединим знањима и вештинама, уједно свестрано развијати снаге ученика; у дисциплинарном пак поступку служити се сретствима, која поправљају ученика“. Прима се.

Известилац **Св. В. Поповић** чита § 22. који овако гласи: „Главна управа српских народних школа има се постарати, да се потребне школске књиге према стању појединих наука новим књижевним језиком и правописом што скорије напишу.“

Посланик **Сандић** је за то, да се каже „новијим“, а не „новим“ језиком, јер он незна нови језик; даје исправак: „Књижевним је-

зиком и новим правописом.“ Зато што у управу могу доћи, који ће ђ, я, и т. д. увести.

Др. **Касапиновић** поднаша предлог саборског одбора, да тај параграф изостане.

Известилац **Ст. В. Поповић** непризнаје сабору право, да он решава о правопису, зато је и он, да тај параграф изостане.

На гласању прима се предлог саборског одб. да § 22. изостане.

Известилац **Ст. В. Поповић** чита § 32. који овако гласи: „У срп. нар. школама употребљавају се оне учевне књиге, које главна управа српске народне школе пропише, а од верозаконских књига оне, које свети синод на предлог исте управе одобри.“ Прима се.

„Застава“, број 58. од 21. маја 1871.

Седница 82. 15. маја 1871.

Прелази се на претресање школског закона.

Известилац школ. одбора **Ст. В. Поповић** § 24. „Све наставне предмете у српској народној основној школи предаје учитељ (учитељка) и има се при том придржавати наредбе и прописа главне управе срп. народних школа.“ примећује, треба да стоји „учитељница“ место „учитељка.“

Архимандрит **Анђелић** моли да му известилац разлики овај параграф.

Известилац **Ст. В. Поповић** држи, да је овај параграф јасан „све предмете предаје учитељ или учитељница.“

Архимандрит **Анђелић**: Рекох јуче; да може бити реч о том, ко да предаје науку хришћанску, одговор је по овом параграфу, да учитељ или учитељница предаје. Ја, госпо-до, не делим то мњење, него би желио, да се тај предмет свештенику преда, ја сам уверен, да ће то бити многим учитељу право, што ће му се скинути један терет; на против да некојем свештенику неће бити право, јер ће му се терет наметнути. Међутим ја се не осврћем овде, шта коме годи, шта ли не, него се осврћем на целу, а целу ми је та, да видим свој народ сретан, напредан и благополучан овог света, а онога блажен, што се педа без религиозно моралне наставе получити. Средство, које води цели тој и учитељи су, али не у оној мери, у којој су свештеници. Разлаже, које су дужности учитеља, а које свештеника и наставља: По нацрту овом има дете од 6 година у школу ступити и услед тога долази младо, слабо и нејачко: мати га доводи и предаје учитељу, да му он буде заступник родитеља. Од тога доба постаје учитељ отац, благодеј и васпитатељ детињи. Дете то бави се под надзором учитеља 6 до 9 година. Године теку, па и то време прође и наступа доба, кад дете оставља школа и учитеља. Учитељ извађа дете и показује му поље и небо, дајући му штап и торбу, у којој се налази маса основног знања. Учитељ пока-

зује детету небо и поље, па му вели: „Путуј путничке тим пољем,“ али је то поље, госпо-до моја, тако велико, да се оком прегледати не може, а камоли кораком измерити. На том пољу налази се река, камења, пећина, гудура и провалија. Небо то има болести, којима ни Ребарбара помоћи не може (вика: на ствар.) Молим и то спада на ствар. Има рапа, које не може никакав лекар телесни залечити, него духовни — свештеник — и то добрим саветом. Питам Вас, госпо-до, да ли би могао тај путник прећи то поље и савладати све те невоље у животу, а да нема, ко ће да га брани, држим да не би. Тај путник неможе ни тим пољем без путевође а тај путевођа у животу то је свештеник (живно, вичу свештеници.) Он прима тог путника, кад остави школу, па колика је то тешкоћа примити га, а не познавати га. То је грдна тешкоћа и још већа тим, што свештеник неможе сваки дан с тим путником у додир долазити.

Зато држим, да би било много пробитачније, да свештеник зарана дете позна, како би га после могао водити на пољу практичног живота, и за то сам, да се предавање науке хришћанске уручи свештенику. Ово можда неће строгом педагогу годити, јер држи, да свештеник није по педагошки стручно наоружан ал то не стоји. Ја држим, да ће свештеник, који је свог позива и звања свестан, помоћу оног педагошког знања, што га је поцрпнo у богословији и помоћу свог колеге учитеља гледати, да попуни оно што му оскудева и да ће обојица заједничким радом постићи целу. Ја се бојим, да ако се будемо строго држали становништа педагошког, да од суве педагошке теорије непожањемо суву кору школског задатка. Зато сам слободап славном сабору поднети овај наметак на § 24. „А науку вере предаје месни парох и има при том употребљавати оне књиге, које је свети синод на предлог главне управе срп. нар. школа одобрио.“

(Наставиће се.)

Поводом Нацрта Уредбе за срп. пр. вер. школе у Митрополији Карловачкој.

(Свршетак).

Истицање смјера и важности забавишта, чувалишта општег и летњег; уписивање ђака у присуству вјештог школског љекара; ограничавање броја ђака у појединим разредима; тачно истицање стручног и општег образовања забавиља, чуваља, дадиља, учитеља и професора; захтјев да вјеронауку предају они, који су за ту високу дужност најповзванији (свештеници); бирање школског управитеља од стране самог школског колегија; израда распо-

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

реда часова од стране самог учитељског збора; истицање границе путника учитеља; завађање пристојба од приватних испита у корист школе; ограничавање полудневне и непрекидне наставе; захтјев да се за ђаке слабијег дара или умно слабијег развића установе посебни помоћни разреди, ограничавање наставних часова у појединим разведима; захтјев да се ни за један наставни предмет осп. школе не прописује одређен наст. метод, већ да се настава удеси тако, да сврху њезину постигну сва нормално развијена деца. Захтјев да се сиромашној дјечи морају дати све књиге, учила и прибор бесплатно; захтјев да школска обавеза траје свега 9 година (6 год. за свакидашњу а 3 год. за поновну школу; захтјев да уз школ. зграду мора бити пространо двориште (за игралниште и гимнастику) и школски врт; захтјев да се за народно просвећивање установе (1) течајевни за аналфабете, (2) за даље образовање оних младића и дјевојчица, који су свршили основну и повторну школу, (3) течајевни за занатлијеску и трговачку школу; (4) народна сјела; (5) зимње вечери за одрасле, (6) радничке гимназије (7) нар. универзитет, (8) течајевни за дјевојчице ради поука у кућанству; (9) њега здравља и ширење трезвености у народу; (10) оснивање антиалкохолских друштава; (11) приређивање љетних школских склопишта за слабуњаву дјечу; (12) ђачких трпеза; захтјев да се оснивају хуманитарни заводи (за васпитање и образовање глувонијеме, слијепе, слабоумне, нахочад, сирочад и напуштенеу дјечу); захтјев да се уз сваку срп. прав. женску грађанску школу установе продужни стручни течајевни према приликама и потребама оног краја, у коме се школа налази; захтјев да се школски надзор врши у повјерљивом, благом дидактичком смислу; захтјев да неписмени не могу бити изабрани у школ. одбор; захтјев да се упис ђака обави мјесец дана прије почетка школ. године итд. — све су то баш оне „ситнице“, које дају праву ваљаност новом „Нацрту.“ Баш у овим ситницама досада смо врло слаби били, и према мом мишљењу, велики је добитак ако је човјек свјестан свог циља у детаљу; то је такорекућ напола преваљен пут. Но ситнице новог „Нацрта“ не односе се само на смјер и средства народног школовања и просвјећивања; оне се односе и на бољу, интелигентнију и са-

временију организацију школских власти, учитељског материјалног обезбјеђења (које није од судбоносног замашаја, јер има учитеља, који су добро ситуирани на су ипак саразмјерно врло, врло лоши и у школи и изван школе) учитељског основног и даљњег професионалног образовања итд.

Многе старе школске и просвјетне грешке могу се исправити сугестијама новог „Нацрта“. Захтјева да школским фондом рукује мјесни школ. одбор, да се полаже испит за сталне учитеље, да прив. учитељи уживају потпуну плату редов. учитеља, која је с тим мјестом скопчана, уз стан и огријев или примјерну накпаду за то: да се стечај расписује путем службеног листа, са роком од 4 недеље дана; да споредна занимања није допуштено стављати у стечај; да стан учитељев треба да је под школским кровом, али са засебним улазом: да се за послове даљег нар. образовања установи посебан просвјетни референт: да се митрополијски савјет и епархијски школски одбор састоји из стручног и управног одјељења; да све забавиље, учитељи и професори припадају мировинском фонду, и т. д. — све су то „ситнице“, без којих је тешко постићи циља школе и просвјете. И баш за то што се пови „Нацрт“ оснива на помној стручној педагошкој систематици са неограниченом слободом учитељевог и просвјетниковог индивидуалног рада баш због тога у њему видим велику вриједност за данашње наше прилике.

Велим данашње, јер те „Нацрте“ треба овако у детаљима ревидирати и надопуњавати, ако не сваке године, а оно сваке пете, или барем сваке десете године. Карактер оног „Нацрта“ најпослије то и омогућава.

5. Можда ће неко приговорити новом „Нацрту“ што је учитељима повећана плата (поред мировинског фонда). Те приговоре може истаћи само онај човјек, који не познаје велике јаде нашег нар. учитеља и који игнорише елементарни услов сваког просјечног рада у просвјетно-школском пољу. Све реформе без просјечног материјалног обезбјеђења оних, који су и дан и поћ упрегнути у та школско-просвјетна кола, остаће само на папиру или ће бити врло кратког вијека. За данашње животне прилике ни оне сугерирани плате у новом „Нацрту“ нису богзна шта. Тек да се мало душом дане, а поготово кад

се има на уму да се од школ. власти тражи, да добро пазе на све споредне радове учитеља. Некада се учитељи могли бити богати, али данас — не. Учитељски социјални и економни углед толико је спао, да се учитељу теже окућити него ли једном сеоском биљезнику и „стражмештеру“. Учитељ и свештеник морају бити обезбеђени, ако је народ рад, да му ови његови елементарни просвјетни радници буду независни у својим високим мисијама.

Многа ваљана учитељска и свештеничка снага малаксала је усљед личног лошег обезбеђења; многи наши ваљани просвјетни радници окренуше леђа својима само за то, што нема никог да човјечански схвати њихову вјечиту материјалну борбу. Па ако ти људи изгубе и свој народни и индивидуални понос — они постају већа опасност по народ и његов цеп него ли највећи душмани непародне крви и душе.

6. Да завршим. Нови „Нацрт“ добар је и у главним и у споредним правцима. Сад је на реду да се позвани људи заинтересују за ту ствар и кад дође вријеме, да се он и акценује. Али то акцентовање је тек само један корак у даљњем, најглавнијем раду. Оног чега се ја бојим јесте то, да ће се тај нови „Нацрт“ примити само на папиру, и аутори његови можда ће се разочарати кад се он буде у стварност провађао. Српска је мана, да се одушевљавамо и усвајамо велике и добре планове, а кад дође до истрајног и „ситног“ рада кукамо и критикујемо скрштених руку или „сједећи — немајући каде.“ Надзорни фактори, прожети очинском љубављу у својој мисији, требали би да сву своју памет и срце уложе, да се усвојене наредбе извршавају. У нас се баш у томе досад гријешило. Тужимо се што нам туђини газе наше привилегије, а овамо сами их непоштујемо и газимо. Нови „Нацрт“ слабо ће користити ако се будемо и надаље купали у нашој познатој лијепости, уображености, нуком „критичком раду“, и „литерарном родољубљу“. Прегалаштво и судјеловање у народном просвјетивању према способностима — то треба да је наш први поздрав повом „Нацрту.“

Из „Србобрана“. *Паја Р. Радосављевић,*
Њујорк.

Педагошки преглед.

Основна школа у Русији. Министарство просвете поднело је думи 1. новембра 1907. законски предлог о увађању опште основне наставе у руској царевини; 23. марта 1909. г. поднело је министарство допуну томе предлогу о положају основних школа.

Једна група посланика (Миљуков, Воронков и др.) указала је на неподесност тога што се дели на двоје ствар, која је у тесној вези и предложили су да се расправа о положају основних школа одгоди док прорачунска комисија не поднесе законски предлог о општој настави. Но ово није усвојено. И тако је новембра прошле године дошао тај предлог у думу.

У томе предлогу опште основе су ово:

Све основне школе у царевини потпадају под установљени нови поредак организације основног образовања. Ово не важи за црквено приходске школе православне вероисповести; за школе које уче само веронауци и за школе у прибалтијским губернијама, губ. Тоболској и Томској које имају посебне статуте за основне школе. О уређењу црквено приходских школа није ништа поближе одређено, јер оне имају своју организацију. За школе чисто вероучног карактера речено је, да не потпадају под опште школе. А оне у појединим покрајинама изузете су из општег уређења стога, што тамо постоји засебан начин за издржавање тих школа, јер би новим уређењем морала се и тамо установити земства која тамо не постоје.

Као циљ наставе истакнуто је:

Основне школе имају сврху да учврсте у ученицима религиозне и наравствене појмове и да им саопштавају најпотребнија прва знања. Под овим првим знањем мисли министарство: Науку вере, руски језик, аритметику, у мањем геометрију у свези с цртањем, земљопис, историју Русије, прва знања из природописа, лепо писање и по могућности, појање, цртање и телесна вежбања. Осим овога где је могуће а у споразуму са школским саветом може се завести настава у рачуноводству, ручном раду, газдинству и др. према месним приликама. Где је становништво страног језика допушта се предавање тога језика. По трајању деле се школе на једноразредне са четворогодишњим или трогодишњим течајем

и дворазредне са шесторазредним и петоразредним течајем. Министарство ће издати по-дробнији наставни план.

У школу се примају сва деца без разлике по стању и вери, по навршеној 8. години. Но од овога се може и одступити по одобрењу школског савета или где овога нема, по одобрењу управитеља основних школа. Настава је бесплатна. Но и овде има изнимке за оне школе које не спадају у школску организацију или не добивају средства из благајнице у пуном сразмеру. За такве школе може се установити пристојба по увиђавности издржаваоца.

У школама предају вероучитељи и учитељи или учитељице које бира издржавалац школе, наставници морају бити Руси, православни, и оспособљени за учитеље. При постављању учитељских снага постоје ови услови: вероучитељи се постављају по споразуму са епархијским начелништвом и школским саветом; учитељи за опће предмете, а у школама које издржава земства, држава, градови или удружења, уз допуст школског савета; остала удружења или особе дужни су тражити пристанак надзорника основних школа да им изабрани кандидат може бити учитељ. Тако изабране учитеље потврђује у звању педагошки савет, кад се у току прве године њихова рада увери о њиховој спреми.

Број учитеља у свакој школи одређује се према трајању течаја: у једноразредној школи са трогодишњим течајем, осим вероучитеља има по један учитељ за опште предмете; у једноразредној школи са четворогодишњим течајем и дворазредној школи са петогодишњим течајем, не може бити мање од два учитеља, а у школама са шесторазредним течајем не може бити мање од три учитеља или учитељице. Један од учитеља водиће економску и административну страну школе и све канцеларијске послове.

Министарство допушта да се може одступити од понеких прописа у програму течаја, у одређивању броја ученика, и то за оне школе што оснивају становници другог језика и вере. Тако у оним крајевима где преовлађују бројем православна деца, веронаука је обавезна само за православне, где је у школи већи број неправославне деце, предаје се веронаука и једнима и другима, а где нема православних ученика, питање о предавању веронауке решиће Школски Савет.

Тако исто је у погледу наставног језика који је свугде руски с тим, да деца неруска која не говоре руским језиком, при ступању у школу користе се својим матерњим језиком и на њему уче све предмете за прве две године наставе.

У погледу постављања учитеља допуштено је, да у неруским школама могу бити учитељи и неруси и неправославни, ако знају матерњи језик деце и имају учитељско оспособљење.

У погледу школског уређења и управе предложено је, да наставно-васпитним делом управља педагошки савет, а економским делом школска старатељства. Педагошки савети састоје се из свију наставника и једног члана економског старатељства; а у старатељству су чланови, осим учитеља који управља школом и вероучитеља, један из наставника којег изабере педагошки савет, два лица које избере издржавалац школе на три године и најпосле лица која су указала школи материјалну помоћ.

Делокруг педагошког савета и старатељства може бити проширен према броју школа.

Осим оваке месне управе има још окружни, градски и губернијски школски савети. По мишљењу министарства, сви ови савети морали би бити у трајној вези и опћењу са министарством просвете и унутрашњих послова, са земствима и градовима и са референтима надзора, педагошких савета и др.

Окружни и градски школски савети имали би делокруг (осим свог конституисања и склапања рачуна): да дају допуст за отварање школе, потврђују и отпуштају учитеље, да путем надзора надгледају школу и њен рад и ако не одговара својој сврси да се затвори или издржавалац позове на одговор.

Тако би се сав рад управе усредредио у окружне и градске савете; губернијски савети били би као виши надзорни органи за губерније и инстанције за решавање спорова од окружних савета и надзорника и призиве против решења окружних савета. Призиве против решења губернијских савета решавао би сенат, а протесте школских надзорника у наставним стварима министар просвете.

Склоп окружних савета дели се на три одсека: три члана по дужности (представник племства, инспектор и председник управе); три именована члана (од минист. просвете,

унутрашњих послова и духовне власти); и три изабрана члана (једног бира градско веће, а двојницу скупштина земства.) Осим тога у савет улазе управитељ или управитељка месног учитељског семинара ако постоји и представник козачке војске у областима где има школа за козачке становнике.

Председници и председнице старатељстава могу бити присутни у седницама савета са решавајућим гласом у стварима својих школа; окружним областима оставља се право да попуне број бираних чланова у савету, лечником, са решавајућим гласом у свима стварима.

У градски савет не улази представник племства; место председника управе улази градски начелник, а од изабраних чланова улазе два градска представника и један од чиновништва. Губернијски савет састављен је скоро искључиво члановима по дужности (губерн. представник племства, председник губернијске управе и управитељ основних школа) а по именовану (од минист. просвете и унутрашњих дела и од духовне власти). Избором су чланови само два члана губернијске скупштине.

Председник губернијског и окружног савета је представник племства, а где њих нема бира окружни савет председника из своје средине, а у губернијском савету председава управитељ основних школа.

Изабране чланове школског савета потврђује или опозива начелник губерније или области, а могу бити опозвани ма у које време, ако је пристао министар просвете и унутрашњих дела.

Ради поближег суделовања државне управе у раду основног образовања, поставиће министарство просвете заступнике, директоре и инспекторе основних школа. Ови ће назити на тачно испуњавање закона, на избор представника, на извршење програма и на нарушење закона, како од стране издржаваоца и предавача, тако и од школског савета. Ово право надзора није сасвим јасно одређено у закону. Толико се види да је министарство оставило право призива својим органима у свима решењима губернијског и окружног савета и обуставом тих решења док се не реши призив код више инстанције.

Напоследку тим законским предлогом уређује се давнашње питање о материјалном

обезбеђењу учитеља. Минимум плате је предвиђен од 360 рубаља годишње учитељу и 60 руб. годишње вероучитељу. Осим тога из месних средстава мора учитељ имати или стан или накнаду за стан.

(Наставиће се)

Учитељство.

Скупштина српских и хрватских учитеља у Загребу. Неспособо стање у којем се налази српско и хрватско учитељство у краљевини Хрватској и Славонији, морало је напошетку силном снагом избити на површину, да увери сталодршце, да се то више не може свосити. Материјалан положај учитељски тамо је још много лошији него у нас. Све су то учитељи годинама сносили и чекали да се испуне она обећања која су им давана са свију страна. Но од обећања се не може живети, а од учитеља се тражи не само да ма с каквим средствима живе и често многобројну породицу исхрањују, васпитају и изводе на пут, него да и осим својих редовних дужности буду свугде најагилнији радници и десна рука сваком потхвату у корист друштвена напретка. Свега се тога учитељи од увек радо прихваћали и прихваћају, али се слабо ко сећао и сећа, да бар колико толико поправи њихов материјални положај, како би могли скромно излазити на крај у данашњој скупоћи. По нико ни мукајет. Педавно се као бајата почело радити на поправци учитељских плата, али се као и увек почело без сталне намере да се што учини за поправак учитељских плата, те се набрзо ишчаурише стотину препрека од куда да се пађу извори. Кад год се дође до школе и учитеља онда искрену брижни поклици народних отаца: „Нема извора, не може се народ теретити новим теретима“. А кад треба намаћи угледне плате другима, онда се не води така „очинска“ брига о народу. Појмљиво је, да тако запостављање не може учитељство трпети у бескрајност. С тога су по неки ерески учит. зборови у Хрватској и Славонији, устали у обрану учитељства и истакли лозинку да учитељство мора сложено и мушки устати у обрану свога положаја и одлучно поступати у том питању. Тај покрет довео је до сазива учитељских скупштина Срба и Хрвата учитеља. Скупштина је одржана у четвртак 28. априла (11. маја) о. г. у дворани Срп. Сокола, а била је необично добро посећена. У 9 сах. отворио је скупштину председник Миле Бурић. Поздравио је чланове и позвао да имају на уму, да ово није само сталешка борба, што се данас води, не ради се данас само о питању, хоће ли учитељи имати веће плаће, него хоће ли наш народ имати и даље својих школа. (Бурић одобравање). Упозоруже их, да пазе, шта ће закључити, да се не даду завести за Голеш плаћину, одакле ће бити часног излаза. Затим је за председника скупштине изабран: Душан Попо-

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

уџић, учитељ из Руме, за подпредседнике *Симићева* и *М. Боројевић*. У то су дошли изасланици Савеза хрв. учит. друштава а у име њихово позвао је *Пестичек* српске другове да у 10 сах. дођу на заједничку скупштину. Овај позив примили су Срби бурним одобравањем, уједно су изабрани *Ђурић*, *Мандић* и *Орешчанин* да јаве тај закључак браћи Хрватима. После тога је продужена седница у којој је председник изнео питања: Како ће се становиште заузети у питању пасивне резистенције у културном раду, економском покрету, у појачкој дужности и др.

О појању развила се дужа и врло жива дебата, у којој су учествовали г. г. Ђосић, Крајповић, Милојевић, Вуксан, Вукдраговић и др.

Већина говорника разлагала је, да је појање једна тешка посебна дужност, за коју учитељи данас нису нарочито награђени, зато и у овој функцији треба провести *пасивну резистенцију*. Спомнићу примере, како ова функција доводи учитеља често у понижавајући положај. Један свештеник је на пример, кад учитељ није хтео да се покори његовој самовољи и тврдоглавости, *депуцирао* учитеља, да пије хтео у појању споменути име владарево. (Опће згражање. Повици: *пфј!*).

Долази депутација, која је јавила Хрватима пристанак Срба за заједничку скупштину, те се прекида дебата о појању.

Предс. г. *Поповић* позива чланове, да се састану на скупштину у 3 сата после подне, да настави већање о специјалним питањима српских учитеља. — (Прима се).

У 10 сати скупштинари корпоративно одлазе на заједничку скупштину у „Коло“.

*

Састанак хрватских и српских учитеља и учитељица.

Соколка дворава дунком пуна. Галерије кратке. Преко 1500 учитеља и учитељица.

Према договору на предконференцији изабрани су у председништво скупштине ови: председник *Јосип Кирић*, I. подпредседник *Даворин Трстенак*, II. подпредседник *Вјекослав Клемен* стар. *Перовође Виктор Рудолф* (Спек), *Шимец* и *Оскар Дир*. Известитељ *Јосип Бишкови*.

Председник Савеза *Јосип Кирић* отвара иза 10 сати скупштину. Поздравља сакупљене наглашујући у каквим се тешким приликама састаје учитељство. Закоподавно тело није учинило ништа за хрватско учитељство, премда се то престано обећавало. Кроз 35 година није се ништа учинило за хрватско учитељство. И Босна, Далмација, Истра, Црна Гора далеко боље уредиле то питање него ли је у Хрватској. Чита представку „Савеза“, послану у јануару о. г. на сабор у којој се све ово истиче.

Спомнићу основу, која је сабору предложена, а која није могла удовољити свим најбитнијим захтевима. „Савез“ је поновно предложио сабору 4. марта нову представку, у којој упозорје на

недостатке основе те моли, да се исправи у смислу учитељских захтева. Учитељство се надало решењу, али доживело је разочарање. Преварене су све наде. И сад се је огорчено учитељство само стало енергичније дизати. Прво се дигло слуњско учитељско друштво. (Бурно одобравање и силан пљесак. На Слуњане сицају цвеће). Иза њега дизала су се и друга учитељска друштва тражећи најрадикалније мере, апстиненцију, да се постигне успех. Једино два друштва, осечко и жупањско (силан анцуг!), изјавила се против.

На овој скупштини свију учитеља треба да се створи закључак, што се има учинити. Предлаже, да се расправља објективно и мирно. Иступајући енергично за своја права, треба да не заборавимо и на интерес свога народа.

У име српских учитеља *Душан Поповић* из Руме поздравља ову скупштину хрватских учитеља и захваљује, што су их другови хрватски позвали на заједнички рад. (Одобравање).

Председник на то чита пословни ред према ком имају скупштине „Савеза“ да теку, а онда подељује реч известитељу *Бишчком*, који предлаже резолуције „Савеза“ од прилике овако:

Тешким срцем и ојађеном учитељском душом састасмо се да с огорчењем просвједујемо против големе неправде која попут страшне море немило тишти већ пуне деценије наш учитељски сталеж, а у другу руку, да озбиљно одредимо стални правац својој будућој борби за сталешка права.

Упатраг осам месеци још смо се тешили, веровали стално у родољубље и земаљску правду и очекивали с пуним правом, да ће нашим праведним учитељским тежњама не само поштепо него праведно и од свега срца радо задовољити. Али смо се разочарали.

У најозбиљнијем моменту, констатује говорник даље, наше полит. странке су повукле ово чисто културно питање народа у свој страначко-политички вртлог. Иста се кобна игра с нашом школом и просветом тера од год. 1888., од онога црнога часа, кад је наш школеки закон учитељске плаће *снизео* (Бурни повици: анцуг Куен!), године службе *повисео* а учитељство љуто *попизно*. И тако се од тога истага времена непрестано бајаги спује о повициници учитељских берива, и како би се што часније уредили учитељски правни одношаји, али све је то остало само празно обећање.

Недаћама учитељскога сталежа није крив народ, а ни пародно сиромаштво, већ то су зло у Хрватској скривили политичке вође, који нису за 23 године могли разумети неизмерне важности пучке школе и просвете.

У сабору се учитељство понизује пред образаваном светом, успоређује са „*стријарима*“, „*кондуктерима*“, говоре, да су се учитељи „*помамили*“ за плаћама, а боје се учитељима признати и праву важност у просветном напретку, јер би се таквим признањем могли учитељи поохолити и постати „*мегаломантима*“. (Повици:

Ашуг Девин!). Дакле за наклене муке у сваком погледу и за сву своју пожртвовану културну мисију у народу добили су учитељи као плаћу — увреду.

Говорник реферише о акцији, коју је „Савез“ подузимао за последњих 8 месеци.

Али сва та акција, није могла не само да осујети неповољну страну основе, него се је догодило и то, да је основа у саборском одбору исправљана још и *на горе*, а у њој нема ни спомена о *удаји учитељца*, коју траже сви прави пријатељи школе и народнога узгајања. Чуди се, како је на то могла ћутати „Удруга Учитељница“.

Ако у наших државника и народних заступника има и трунка родољубља, онда морају бар сада отворити очи и увидети, да је учитељству догорело до поката на мора помишљати и на крајна средства своје сталешке обране. А зло је то и велика ку турна срамота у XX. веку, кад пионири народне мисли и просвете морају помишљати на штрајк и пасивну резистенцију, да извојују већ давно и крваво заслужени долични положај у људском друштву. Стога би била сада прва дужност патриота, да се учитељско питање одмах реши али и по правници. Кобно је ту мудровати и оклевати у исти час, кад Хрватску пошарљује туђа мисао и туђа просвета.

Било би, вели, потребно, да се сабор чим пре састане и учитељско питање коначно расправи, да препозна учитељство и сав народ оне наше политичаре, који бацају пучкој просвети клинове под ноге, проузрокују да се школе ради несташнице учитеља затварају и да се већ у учитељску службу намештају и неквалифициране особе.

И нова законска основа не задовољава учитеље; али поред свега тога мораће учитељи водити етапну политику, те примити и оно мало, што им се у невољи даје, па и на тој макар и чедној течевини мудро дозивијвати што солиднију зграду учитељских идеала. И босански учитељи, као и учитељи у краљевини Србији, добили су пре пар година приличну плаћу; али зато нису бацали коње у трије већ су и надаље јуначки војевали за своја потпуна учитељска и човечанска права и како се чује — они ће доскора трајно унети. А тај успех може и наше учитељство само веселити, јер ће и наши државници морати да ударе напредним стопама својих судеса, ако желе сачувати добар глас и напредак наше миле домовине Хрватске.

У име савеза предлаже ову резолуцију:

Хрватско пучко учитељство сакупљено дана 11. маја 1911. у Загребу на изванредној опшћој скупштини „Савеза Хрватских Учитељских Друштва“.

1. изјављује своје негодовање и огорчење, што у прошлом заседању хрватскога сабора није уређено питање о материјалним и правним одношајима пучкога учитељства, премда је била сабору за то предложена законска основа с Пре-

вишњом преанкцијом; 2. не прима празних похвала а одлучно одбија увреде, које су пригодном саборске расправе о том питању напесене целому хрватском учитељском сталезу; 3. протестира против тога, да се учитељско питање, које је скроз културно питање хрватскога народа, израбљује у политичко-страначке сврхе; 4. одбија од себе сваку одговорност за све последице, које би ради очајне ситуације, у коју је учитељство доспело, могле бити погубне за народни напредак. 5. Апетиненцију, коју један дио ради оваквих прилика незадовољнога и огорченога учитељства мисли провести несуделовањем својим код различних културних и хуманитарних друштава, као и код другога културног рада изван школе уопће, ова скупштина ради интереса самога народа начелно не одобрава, али допушта, да би у изванредним случајевима учитељство могло бити принуђено, да своју помоћ ускрати у многим таквим пословима јавнога интереса, у којима је досада врло радо суделовало. 6. Коначно скупштина закључује да средишњи одбор „Савеза хрватских учитељских друштава“ и надаље све своје настојање усредоточује у енергичној и стварној акцији за уређење овога питања, које се расправљањем било каквих сталешких и народно-просветних питања друге врсте не сме ни за час макнути са средине сталешке учитељске борбе.

Након прочитане резолуције отвара се генерална дебата.

Први прихваћа реч председник *слуњскога* учитељ. друштва *Добросављевић*. Приказује живим речима, како жалосно стање влада у Хрватској у погледу школа и учитеља. Недостатне и нездраве школеке просторије у премногим местима, а недостатак школа уопће у толиким местима, јадне плаће учитеља, који су с тога извргнути највећим невољама, оскудици, глади, убијању телесном и душевном — ето то је слика данашњих учитељских прилика у Хрватској. Он у име својих слуњских другова може да изјави, да би био сагласан са 4. тачке „Савезне“ резолуције, док одлучно одбија 5. и 6. тачку. (Одобравање).

Сакер (Осек): Тврди, да је у новинама била штампана резолуција, коју „Заједница осечких учитеља“ није предложила нити је тамо онакова резолуција прихваћена. Чита резолуцију, којом се осечко учитељство прогласије солидарним са закључцима данашње скупштине па макар се и пасивна резистенција закључила. (Одобравање).

Келер (Св. Петар-Чврстец): Противи се резолуцијама „Савеза“, јер су одвише млаке. Предлаже своју резолуцију, која гласи:

Хрват. учитељство сакупљено дана 11. маја 1911. у Загребу на изванредној опшћој скупштини „Савеза хрватских учитељских друштава“: 1. Изјављује своје негодовање и огорчење, што материјални и правни одношаји хрватскога учитељства нису у задњем заседању сабора уређени; 2. Не прима празних похвала, а одлучно

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

одбија увреде, које су пригодном саборске расправе том питању нанесене целому хрватскомучитељству, нарочито с највећим негодовањем одбија незаслужене нападаје нар. заст. С. Радића на хрв. учитељство у хрв. сабору као и страначким политичким новинама „Дому“, јер је сврха тих нападаја очито та, како би се неистинитим описивањима оправданог огорчења, које је завладало међу учитељством избио страпачки капитал. 3. Да се рад учитељства у свим културним и хуманитарним друштвима обустави, надаље, да учитељство не суделује никако пригодном избору заступника у опшнска већа, жуп. скупштине и за сабор. 4. Свој рад у школи стегнути у границе школ. закона, те не поучавати више него ли 80 ђака по особи. 5. Свеукупно учитељство било оно узадружено у „Савезу“ или не обвезује се све ове закључке провести.

Гргинчевић (Митровица) противан је пасивној резистенцији. Готово целокупна скупштина га бурно прекида. Против Гргинчевића дигла се заглашна бука тако, да једва долази до речи. Предлаже којекакове преговоре, анкете и слично. Мередавши фактори, који су основу саставили нека позову законодавно тело, да расправу настави и прихвати основу, а ако не буде ту дошло до споразума, нека влада наредбеним путем учитељско питање уреди. (Смех). Говорник коначно завршује у опхој буци.

Пестичек (Оточац) вели, да је доста анкета и преговора, треба да они сада сами пређу на дело. Он је за прве четири тачке резолуције „Савеза“. Није за то, да се у резолуцији спомиње Радићево име, јер би се он могао утварати, да они до њега што држе. (Бурна смех). Он је за пасивну резистенцију, али предлаже, да се она наступи тек 31. августа. (Бурно: одмах!).

Предс. констатује да се све предложене резолуције слажу са прве 4 тачке резолуције „Савеза“, на стога предлаже, да се те тачке сматрају за примљене. Не прима се ни једна. Бука и галама траје неколико минута. Чује се само: Живио Келер!

(Поставиће се.)

Из школског круга.

Седница темишварског средског учитељског збора одржана је 27. IV. (10. V.) т. г. у Темишвару — Фабрици под председавањем епарх. школског референта *Хр. Сзирчевића*. После призивања св. Духа председник је отворио седницу прикладним говором. Опртао је данашње школске прилике, измењене XXVII. чл. од 1907. год. Нарочито је нагласио, да учитељство, савесно извршујући захтеве споменутога закона не губи из вида *складности* у васпитавању и настављању поверене му младежи. Осим законом истакнуте наставне сврхе из мађарског језика нека срп. нар. учи-

тељство не занемарује ни *религиозно-морално* васпитавање својих ђака, нарочито пак нека се труди око *наставе у српском језику*, јер у томе погледу се у последње време осећа *приметан застој*.

Затим се прешло на дневни ред. Пошто је једна практична радња услед болести предавачице изостала, то се је темишварски учитељ *Ђура Терзин* примио, да прикаже три практична рада у својој шесторазредној школи. Радио је непосредно: у III. разреду писмено дељење са две бројке у делитељу, у II. разреду логично српско читање и у V.—IV. разреду једно мађарско штиво повесничке природе. При томе је занимао и све остале разреде тихим вежбањима на таблицама на месту, или размештене по групама под надзором старијих ученика. Чланови збора су са великим интересовањем пратили како рад самога предавача, тако и тихи рад осталих разреда. У каснијој критици збор је примио ове радове као врло добре, а предавачу је изрекао записнички признање.

После тога читао је *М. Вујковић*, учитељ м. бечкеречки своју писмену расправу „о зборској раду“. Ово управо није расправа, него пре тужбалица или вапај, што је *осећање колегијалне заједнице у збору још слабо, што је воља за радом малена, те управо само њих 3—4 раде*, а остали су пасивни. Као ремедиум за ту летаргију предлаже, да се одпосни §§ зборских правила преиначе тако, што ће збор изрећи, да *ће се за одржане шеме од сада имаћи сваки члан збора без разлике једнако спремаћи, па да на дан самоза збора председник једнога од присутних одреди да истакнућу тему развије*. Збор је овај предлог са свима, против 2 гласа одбио, него је изрекао, да се у будуће тачно имају испуњавати сви §§ зборских правила, те ће се у оквиру тога и без предложених строжијих мера моћи постизавати живљи рад и веће интересовање.

За тим је збор на предлог *Ђ. Терзина* изрекао: Из разлога што је већина наших школа неподељених разреда, у којима на *рачун и српски језик* — према генералном седмичном распоред у часова важеће наставне основе — долази и сувише мало времена, чиме се успех у та два најглавнија наставна предмета угрожава: то прописаним путем и начином умолити вел. Шк. Савет, нека у из-

дати се намераваој новој наставној основи за рачунску наставу и српски језик свакако одреди *више времена*. А да би се и настава из осталих школских дисциплина ставила у службу матерњег језика, то умолих вел. Шк. Савет, нека у *српске читанке по начелу концентracије*, даде уврстити и целокупно наставно градиво, прописано из реалија, чиме ће се с једне стране олакшати рад и учитељству и ученицима, с друге стране пак омогући ће се, да се српски језик као главни предмет у нашим школама обрађује интензивније него што је то — по речима г. референта — ове године чињено.

Прочитан је предлог *новосадског* среског учитељског збора о проглашењу „Шк. Гласника“ за орган учитељства митрополије Карловачке, те о истим збором предложеном начину, како да се тај лист сарадњом и обавезном претплатом обезбеди. Са свима против четири гласа, изречена је морална обвеза за чланове збора, да се на „Шк. Гласник“ претплате.

За тим је за зборског благајника изабран Мл. *Радивојевић* за перовођу пак М. *Вујковић*, утврђено је ко су управо одборници овога збора. Није примљена оставка заменика председнику Душана *Берића*, и пошто је заказано да ће се јесења зборска седница одржати у Чакову, то је председник затворио седницу.

Из праксе.

Како сам учио једнога аналфabetу, човека од 30 година

I.

У својој учитељској пракси, за пуних 36 година, није ми се дала прилика, да научим једнога старијег аналфabetу чему. Једаред само, али доста давно, почео сам једнога учити читати и писати. Али беше то човек тврде главе и тешког памћења. Покрај тога неиздржљив, те једва што сам нешто ушао с њиме у посао, већ је био одустао и тако се тај мој први покушај изјаловио.

Доцније не беше ми ни времена доста, да сам се могао, покрај редовних дужности својих, одавати и на споредна таква занимања. Обхрвала ме беше брига за одржањем породице, те сам грабно сваки часак, да што више срестава прикрбим, да ми породица

не злопати. А то је са свим и оправдано. Јер они, који непрестано истичу, како учитељи треба да раде на просвећивању свога народа нису уједно у томе народу уздигли углед учитељства и порадиле, да се учитељу побољша прво његово материјално стање. Да се даде човеку маха, да прво може безбрижно исхранити своју породицу и још безбрижније да је може на пут живота извести, па тек онда да се преда сав ономе, што би они хтели да он чини. Већ баш напротив. Ти, који би радо да заковрћу учитеља и који траже, да се учитељ преда сав њима у руке, те они да командују њиме, шта и како у народу да ради, ти данас баш и вичу: „Не дај народе! Учители ништа друго не знају, већ траже само велике плате.“

Дижку у народу на учитеље дрвље и камење. Буне парод против његовог учитељства. Завааравају га, само да народ, којег је учитељство на ноге подигло, умне му очи отворило — не позна своје најбоље и најискреније пријатеље...

Дакле није ни чудо, што писам имао времена, да се латим и аналфабета да их учим и што ми је моја учитељска пракса без тога прошла. Па ипак, сам крај је ипак неочекивано. Да кажем како.

Моја дугогодишња болест, није ми давала више наде од јесенас, да ћу моћи у школи на раду издржати. Да се не би више ни у посао упуштао, коначно сам одлучио, да затражим замену и евентуално да се и пензионисем. 36 година било би много и министровати. Живци би без сумње и ту попустили. А учитељевати, шта па то да речем? Да су нам живци и жељезни пајвани, морали би се растројити. У осталом то знамо само ми, који смо толико времена провели у школи. И тако дакле и учиним. Али уједно, ради промене ваздуха, повучем се из Новог Сада и отидем у Банатску Клисину, у село Белобрешку и ту се код сина настаним. Предео диван и здрав. Место на подножју крајњег огранка Карпата, од Базијана удаљено један сат, а на Дунаву, где је трговински промет, са Нов. Градиштем, преко у Србији. Ту дакле проведем пуна три месеца.

Боравећи дакле у томе крају, међу читим нашим светом, убрзо сам почео упознавати тај народ и мотрити прилике, у којима се налази. У томе сам са многим људима до-

WWW.UNILIB.RS

лазио у додир и разговарао о многим чему, а највише о животу њихову. Све ме је интересовало. Па тако се поближе упознам и са једним младим ратаром, човеком својих 30 година и станем се с њиме чешће упуштати у разне разговоре, јер сам видео да паметно говори и да добро познаје прилике и о свему да се у разговору лепо изражава. Још кад ми стаде причати о својим доживљајима на путу кроз Србију, упознадох у њему једног самоуког трговца, као што су оно по бачкој Чивути перјари. Купује по Србији перје и препродаје га овдашњим Чивутима. Тако исто купује по Србији и косу (женску) и опет тако препродаје угарским Чивутима, који грдач новац па свему зарађују, те се са српском робом и богате. Па тако у разговору једном ће ми се он потужити, како не зна ни читати, ни писати, а тако би волео кад би знао. Држи да би му трговина много напреднија била, кад би само још знао читати и писати па и нешто бар са бројкама рачунати. Знаде рачуна нешто напамет, ал не зна ништа забележити, на хартији, како је видео да се ради, рачунати. И т. д. И пуно се жалио и вајкао, што то није научно у детињству, а како му сад треба.

И мени сад сијну мисао кроз главу и помислих: Ха, ево мени прилике, да поцупим своју учитељску праксу, ма и па сутону свога учитељевања. Да научим овога човека што жели, па да забележим и то у свој тефтер, који је већ на крају, али је давно жељан још о овоме ма и реч једну.

Ал шта ћу са болешћу! Нисам смео даље у школу да идем и радим, а да се латим школе опет овако. Но ово је човек. Настава ће ова ићи много лакше. Живци ће ваљда моћи издржати! И ја му тад рекох: Е, Светозаре (през. Стојковић), кад тако волеш да знаш књигу, ја ћу те научити. Долазићеш ми свако вече по сат, сат и по и — ти ћеш брзо научити што желиш. Шта мислиш?...

Беше га обузела радост и чисто не знаде човек, шта да ми одговори. Та је ли могуће, да ја научим читати и писати?! — Ето ћеш видети, само мораш бити издржљив. А почећемо већ од идуће недеље, чим стигне Буквар. Дакле даље не бригај! Само напред!

И ја сам даље нисам часно часа. Одмах сам поручио *Боже Милића* Буквар, који је

четвртог дана стигао, да сам у заказано време и дап већ могао отпочети наставу.

II.

Данас се па све стране води брига о аналфабетама. У томе нисмо ни ми изузети. И у нас је још грдач број оних, који не знају ни читати ни писати. Једни нису никад ни учили, а други, који су ишли у школу, па не вербајући се никад на књизи, заборавили су, као да ни они учили нису. Па није чудо што се толико повела брига око њих, да се па све стране прегло, како да се аналфабетство сузбије и бар на што мањи број сведе. А у тој ревности око заузимања за учење аналфабета, тражи се и начин, како да се та вештина код њих што лакше и што брже изведе. Тражи се једна посве лака метода, за коју се стварају и измишљају и Букварови, који би као помоћно средство припомогли постигнућу томе.

Ја сам знао то све, када сам се одлучно да мога Светозара аналфabetу, научим читању и писању. Знао сам и за Букварове који данас постоје у нашој школској књижевности. Знао сам за Андерлићев и за Прoсветин Буквар. Знао сам и за буквар уљманског методичара, по којем и онај Лала, са стапарских салаша, научи у једном скоку читати, јер је то опет „Чудо од Буквара.“ За све сам ја то знао, али сам ипак преко свих тих Букварова прешао, без да сам на њихову помоћ и помишљао. Мислио сам, један обичан добар дечји Буквар за I. разр., са свим ће бити добро средство. Методу ћу пак употребити ону, нешто мало друкчију, којом сам се служио кроз цело време свога учитељевања. И што ја не би, без нарочитог иначе многог помишљања, успеха постигао. Та за то сам и поручио Милићев Буквар, по којем, кад и дете прочита десетак слова, може прочитати и без нарочите велике обуке и цео Буквар. А шта тек треба са зрелим човеком да буде. И тако, кад ми је Буквар стигао, ја сам саму наставу отпочео овако:

Првог часа, после обичног увода, како треба да пази само, пак ће ускоро осетити велику радост, дао сам му таблицу и писаљку у руке. Упутио га за тим, како писаљку да држи и захтео, да по табlici повуче какве год линије, које је ма кад где повукао у каквоме послу своме. (А говорио ми је, да је са оловком бележио по дрвету овда-онда, кад

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

је хтео што да направи и тестером да претестери.) И пошто је то учинио, те ја видех, да оловком добро влада и разне линије по своме начину повлачи, упозорио сам га на стране од таблице и на црвено непаране ознаке и како се међу њима пише. Нарочито сам га упозорио на редне ознаке ради потезова и слова и позвао га, да пише било какве линије само између редова дотичних линија, па сам му онда рекао, да се такве линије зову потезови. Неке сам му потезове и ја припомагао написати показивањем, а друге многе је писао он сам, уз моје упућивање. И ја сам тако извео с њиме скоро све потезове, који су му били потребни за склапање првих слова према Буквару, а он није о томе ништа ни знао, нити сам му говорио, за чега ја то с њиме пишем.

(Наставиће се).

Преглед књига.

Одговор Др. П. РАДОСАВЉЕВИЋУ.

У 4. 5 и 6 броју цењеног овог листа одговорно ми је г. критичар на широко нападајући ме пемилнице. Изгледа ми, да је заборавио шта је писао у први мах о мојој дидактици, а уједно да је заборавио и на књижевничку пристојност, па и личну скромност подмећући ми, да сам од њега узео поједине мисли. Управо због овог потоњег нападаја морам још једном одговорити др. П. Радосављевићу. Нега ми извини г. универзитетски професор у Америци, али ја његове чланке по часописима не читам откад сам из Сомбора отице, те тако до данас нисам читао ни оно у „Новом Васпитачу“ од 1907, год. [за које вели, да сам од њега узео мисли. Да нисам читао ко хоће нека верује, ко неће — не, ну да оне наведене мисли нисам узео од истог универзитетског господина доказ је то, да смо ја и тај господин истовремено радили на овој сомборској школи и у исто време имали своја посебна литографисана скрипта он из педагогије, где је у неком хум-бугу додиривао и дидактику, а ја посебно дидактична скрипта и тада тај господин нити мени, а нити и коме да је говорио о каквим узетим мислима. При своме одласку од нас, мени је предао своја скрипта из историје педагогије, јер сам га у томе заменуо, а педагошке бе-

лешке мора да је предао колеги Б. Борђош-ком, јер сам од истог добио о. год. 6. априла да их чуда ради видим, шта лежи у њима тако скупоценога, да сам знао узети. Уверих се, да би ми из њих срамота било ишта узети. Из „Новог Васпитача“ 1907. год, пак да нисам могао узети доказ је, да се у записнику школског савета седнице од 6. и 7. септембра 1906. год. ово налази: „рукопис Дидактика од проф. П. Терзина издаће се на оцену глав. школ. референту“ (види „Школски Лист стр. 416. извештај седнице Школ. Савета). дакле ја подастирем своје дело на оцену пре год. дана, а узимам мисли једног наводно универзитетског професора у Америци из „Новог Васпитача“ после године дана. Тако што сме да тврди један књижевник „свецког гласа“ и апостол „јавне правде“. Заиста баш свачега у Америци!

После овога могао би и завршити сваку даљу полемику са високоученим, али нескромним г. универзитетским професором. Али ради његове „јавне правде“ опетујем што сам и пређе рекао, да моје дело није без мане, ну да је оно у нашој школ. књижевности прво, те није ни чудо што је несавршено; срећивах и наведох шта сам употребио; мој позив као практичног предавача на учитељској школи и није, да испитујем нове истине, већ да утврђене дидактичке истине дадем својим ученицима. А које ћу ја истине узети за подлогу свога рада, то је тек чисто моје право; ја признајем велики успех експеримената за психоспецијалну психологију, али не могу још засада признати посебну експерименталну педагогију; признајем и уверавам све срп. учитељство да је и да ће г. др. П. Радосављевић много допринети својим трудом за напредак психичких испитивања, признајем да у томе раду додире и дидактичка питања, али категорички негирам, да је икакви авторитет у дидактици, јер још ни чуо нисам да се стим питањем системацки бавио. Читати — читао је и о томе много, али све то неистемацки репродуцира; признајем, да се његова „амбиција креће између експерименталне и биолошке педагогије“, верујем да ће и у томе путу вредно радити, али сам напред уверен, да ће и ту остати на испитивању и ништ више. На послетку, јако би се радовао, да високоучени г. наводно

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

универзитетски професор у Америци и његов пријатељ из Европе напишу што боље па нека се моје дело и забрани.

Сомбор.

Павле Терзин

управитељ учитељ. школе.

Б Е Л Е Ш К Е.

Признање учитељу. Српска црквена општина у Новом Саду, дала је Ђоки Милићу умир. учитељу, у име признања за дугогодишњи исправан рад, златан сахат. Дар му је предао председник општине прота М. Ђирић, а уз то кратким говором видно истакао вредноћу и тачност Милићева рада. Милић се подужим лепим говором захвалио на дару, а затим су му честитали присутни чланови месног школског и црквеног одбора и учитељског збора.

Учитељске приправнице из Сомбора одржале су други дан Ускрса концерт у Нов. Саду, у корист оснивања свога алумпеума. Трећи дан Ускрса концертовале су у Жабљу. Концерт у Нов. Саду био је приказан врло лепо и са више одабраних тачака. Штета је само што одбор, који је чинио спреме за приређавање концерта, није згодније доба дана изабрао, те је с тога било сарамерно мало публике, а према томе мало и материјалног успеха.

Читуља. У В. Кикинди преминуо је 25. апр. (8. маја) о. г. Душан Мирковић учитељ у 45. год. живота. Оставио је за собом удовицу Смиљану и троје деце. Душан је био добра душа, добар друг и пријатељ. Слаба плата, велика брига за одржање своје породице и напора учитељски рад савладали су и онако већ њежан организам покојников, те је пре времена отишао у гроб. Нека је вечан покој и трајан спомен нашем другу Душану!

Родитељи за учитеље. О католичким Цвeticима одржана су у Будимпешти два бурна збора. Један је одржало престоничко прогресивно грађанство а други социјалдемократе и то у корист школа и мађ. учитељства.

Једнодушно су усвојене резолуције 1) да све нар. школе треба подржавати и 2.) Учитељи треба да су достојно награђени. Једногласно је изражено и негодовање против министра просвете што је конфисковао Учитељско Слободно Удружење.

Како на једном тако и на другом збору било је хиљадама грађана и радника а и до 300 учитеља са стране.

По примеру овог збора држаће се слични зборови у свим већим местима у Угарској, да би се грађанство што боље упознало са горњим захтевима.

На страни мађ. учитеља су дакле прогресисте, суцијалдемократе а у најновије време и Јуштова 48-машка независна странка. Само не знамо како су се они сви усудили на тај корак, кад нису за то тражили дозволу од Јаше Томића и хоће ли и он помагати да се све школе подржаве.

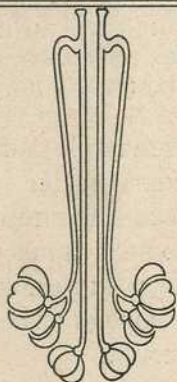
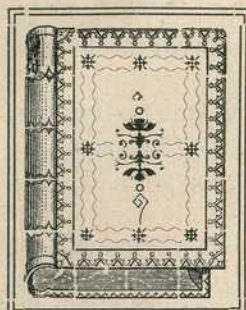
Ала су издашни према учитељима! Санаторијум надвојводе Јосифа погодио се са зем. Савезом Угарских Учитељских Друштва да учитељи купе од својих ученика прилоге за санаторијум а „ставља туберкулозним педагозима или члановима њихове породице пет бесплатних места“ на расположење.

Гроб Коменсков. Сенат града Прага решио је да пренесе кући кости Коменскове из Холандског Naarden-а. Али ова племенита намера је неизведива, јер власти из Naarden а јављају да не знају где су кости Коменскове.

Учитељске плате у Пруској. Прошле године ступио је у живот закон о уређењу плата држ. учитеља-ца. Чудновато је да по истом учитељнице имају доста мању плату него учитељи. Основна плата учитеља је 1400 марака а учитељици 1150. Учитељи имају 9 доплата које добивају сваке три године два по 200 250 и за тим пет по 200 марака. Плата им је дакле после 30 година 3300 марака. Доплати учитељица су скромнији један по 100 а други по 150 марака, а заврши им је плата 2000 марака. Станарина је по општинама 330, 450, 650, и 800 марака. Осим овога имају по селима и месних доплатака, да би што мање њих тежило у вароши. Максимум ових месних доплатака је 900 марака. Тако дакле један пруски учитељ може имати свега 5000 марака плате.

Учитељска школа за престоницу. Б. Пештански је сенат у последњем заседању решио да подигне препарандију, која ће једино за престоницу васпитати учитеље. Ко ову сврши, добиће одмах место у престоници. Ово ће многе способности младиће приволети на учитељску струку, јер по новом плаћевном нацрту учитељска плата у Б. Пешти може достићи до 7000 К. Препарандија ће годишње давати до 25 оспособљених учитеља, а тако је и опет могуће, да одлични учитељи и из провинције могу доспети у престоницу, јер тамо годишње треба 40—50 нових учитеља.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

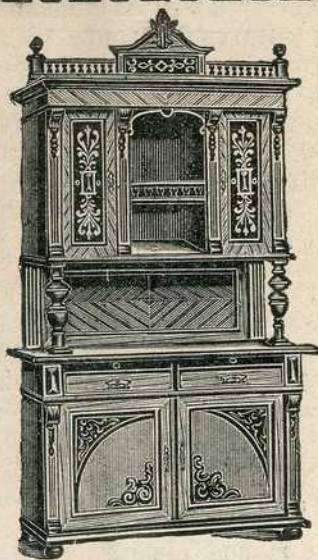
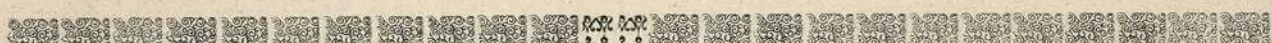

КЊИГОВЕЗАЦ И ПРОИЗВАЂАЧ ≡ КАРТОНА ≡ ≡ ДОМИЊИК БАРТ ≡

НОВИ САД, Врши Илона улица број 15,

стално имаде на стоваришту трговачких књига као и осталих за разне забелешке у свакој величини, кутија за женске шешире од 80 ф., поштанских и кројачких кутија од 50 ф. на више, које су практичније од кофера, јер су лакше и врло јаке. Картона на захтев по мери. Наручбине са стране прима и поштом их отправља брзо и јефтино. Повез књига најмодерније извађа, на захтев шаље мустре у куће, и презима све у ову струку спадајуће галантериске послове, које најтачније под гаранцијом извађа.

Препоручује се штованој публици, молећи за што обилније наручбине.

Стоваришће намештаја

Менрат Л. и Син.

НОВИ САД, ул. Кошут Лајоша 46—48.

У новосаграђеној модерној згради
има највећи избор сваковрсног

НАМЕШТАЈА.

Стално има изложбу потпуно намештених соба.

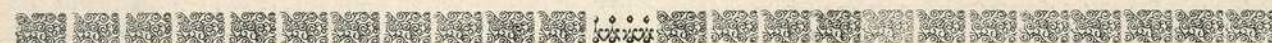
Опрема за удаваче у свима ценама.

Основано 1843. г.

Телефон бр. 87.

Велики избор тепиха, завеса и застирача и свих ствари за намештај.

7—20

„Школски Гласник“ излази у Новом Саду 15. и 30. дана сваког месеца осим јула и августа. Стаје на четврт године 2 К или 2 — динара. Огласи се рачунају по 6, 5 и 4 К од четвртине стрчине, и то ако је оглас изишао у листу 1 пут или 1—5 пута или 6 и више пута. Рукописи и претплата шаљу се на: **Уредништво „Школског Гласника“, Нови Сад (Ujvidék, Hongrie).**

Издаје: Бока Михајловић, учитељ.

Одговорни уредник: Гавра Поповић, умир. учитељ.